

О ВЕЉКУ ПЕТРОВИЋУ, МАТИЦИ СРПСКОЈ И ЛЕТОПИСУ МАТИЦЕ СРПСКЕ: ПИСМА ТИХОМИРА ОСТОЈИЋА ВАСИ СТАЈИЋУ

У раду су приређена писма која је Тихомир Остојић послао Васи Стајићу, у периоду од 1911. до 1921. године, из Новог Сада, Брестовца, Скопља и Загреба. Петнаест писама и пет дописница који се чувају у Рукописном одељењу Матице српске, сведоче о блискости и поверењу између Тихомира Остојића и Васе Стајића, али уједно, ова писма садрже експлицитне изјаве Тихомира Остојића о плановима реформе Матице српске, о Остојићевим замислима о начину на који би *Летопис Матице српске* требало да буде уређен; она пружају и податке о труду Тихомира Остојића око задобијања сарадника и долажења до квалитетних књижевних прилога за овај часопис, а писац који се у приређеним писмима најчешће помиње јесте Вељко Петровић, тако да ова писма откривају и елементе портрета писца „Аурела Ђурковића“, односно, она дају смернице за реконструкцију хронологије и начина на који је Остојић дошао до некролога Осману Ђикићу који је написао Вељко Петровић.

Кључне речи: Тихомир Остојић, Васа Стајић, Вељко Петровић, преписка, Матица српска, *Летопис Матице српске*.

Преписка Тихомира Остојића (1865 – 1921), професора Српске православне велике гимназије у Новом Саду, секретара Матице српске (1911 – 1914), уредника *Летописа Матице српске* (1912 – 1914), редовног професора и првог декана скопског Филозофског факултета, једним делом је већ објављена. Ипак, писма која је Тихомир Остојић упутио Васи Стајићу, уреднику *Новог Србина* (1912), *Српске просвете* (1913) и *Нове Војводине* (1922), секретару (1920) и председнику (1935; 1945 – 1947) Матице српске чувају се у Рукописном одељењу Матице српске и нису до сада објављена.

У временском распону од једне деценије, тј. од 19. децембра 1910 (1. јануара 1911) године до 20. септембра 1921. године, Тихомир Остојић

¹ tiskicvet38@gmail.com

² Овај рад настао је као резултат истраживања спроведених на пројекту *Улога српске периодике у формирању књижевних, културних и националних образаца (178024)*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

послао је Васи Стајићу петнаест писама и пет дописница, махом из Новог Сада, али и из Брестовца, Скопља и Загреба.

Највећи број писама и дописница Тихомир Остојић послао је Васи Стајићу у периоду од 1911. до 1913. године, тј. у време када се Остојић (из)борио за место секретара Матице српске и уредника *Летописа Матице српске*. О страначким и институционалним превирањима која су пратила избор Тихомира Остојића за секретара Матице српске Тихомир Остојић известио је Васу Стајића, подробно, у писму од 22. септембра (5. октобра) 1911. године (ово писмо у потпуности кореспондира са писмом које је Тихомир Остојић послао Милутину Јакшићу 21. септембра / 4. октобра 1911. године, РОМС, инв. бр. 15. 384, у којем је такође известио Јакшића о преговорима са либералима и радикалима око избора за секретара Матице српске).

Из писама Тихомира Остојића Васи Стајићу може се закључити у којој мери је Остојића заокупљала брига о Матици српској и њеној реорганизацији. Значајно питање о којем Тихомир Остојић извештава Стајића јесу „Правила о организацији стручних зборова у Матици српској“, о чијем је нацрту Остојић затражио мишљење Васе Стајића, у писму од 28. априла (11. маја) 1912. године „Шаљем Вам у прилогу Правила о организацији стручних зборова у Матици. (...) Ако имате још нарочитих каквих примедба, напишите их.“ О томе које је одборе Тихомир Остојић планирао да оснује у склопу Матице српске, Остојић је известио Стајића, у писму од 30. новембра (13. децембра) 1911. године „Друга је важна ствар ово. Ја сам изнео нацрт о установљењу стручних одбора у Књижевном Одељењу на основу § 6 Устава (последња алинеја). На основу тога параграфа ћемо установити прво Одбор за народно просвећивање и Књиге за народ, затим Историјски одбор, после ће следовати: уметнички одбор, етнографско-етнолошки одбор и одбор за Српски Језик. (Ако нам пође за руком све, после ћемо: социолошки, привредни и педагошки одбор).“

Ипак, тема која је за Тихомира Остојића била најзначајнија, којој је посветио највише времена и енергије и о којој је најчешће писао Васи Стајићу, био је, свакако, *Летопис Матице српске*. У време када је, са Јованом Радонићем, Станојем Станојевићем и Милутином Јакшићем, дошао на идеју о нужности реорганизације рада у Матици српској, Тихомир Остојић, у име групе „покреташа“ (како су називани ови интелектуалци окупљени око часописа *Покрет*, који су уређивали од 1899. до 1912. године) објавио је, у *Раду и именику Матице српске*, 1899. и 1900. године, програм и предлоге реформе Матице српске. На ове захтеве и предлоге Тихомир Остојић враћиће се, нужно, у тренутку када је постао секретар Матице српске, 1911. године „Изrekli смо начело да стојимо на реформама од 1900 год. које смо ми сами и створили, само ћемо их ревидирати

и евентуално исправити и попунити. О томе можете читати у Раду и име-нику за год 1899 и 1900 (у Извештају Књижевног Одељења). Прочитајте, молим Вас, све то па пишете о том у Српски Глас.“ Ипак, тренутак када је Тихомир Остојић постао секретар Матице српске није био подесан за реализацију већих културних и издавачких пројеката. Наиме, након афере и проневере велике количине новца, смењена је стара управа Матице српске. Нова управа није имала на располагању знатна финансијска средства, већ је радила у оскудним материјалним приликама и под непрестаном претњом укидања чак и саме Матице српске³. Стога је и судбина (могућност објављивања) свих издања (часописа и књига) Матице српске била неизвесна и под знаком питања. Оваква ситуација морала се одразити и на *Летопис Матице српске*, о чему је Тихомир Остојић писао Васи Стајићу, у писму од 30. новембра (13. децембра) 1911. године „Имали смо прошлога петка Редакциону Седницу. Говорили смо о начелним питањима, јер о програму за 1912 не могасмо говорити – немамо још буџета (идуће недеље ће се и о њему решити).“ *Летопис Матице српске* Тихомир Остојић помињао је у писмима Васи Стајићу и када је Стајића извештавао о сарадницима овог часописа и њиховим прилозима „Био сам прекјуче у Београду с великим друштвом. (Дучић, Митриновић и тд.) Митриновић ће написати реферат о југосл. изложби слика и о Стефановићевим песмама. Дучић је веома одушевљен за наш Летопис. Већ у овој књизи изићи ће његов есеј о Кочићу, а обећао је још. Добио сам од Исидоре Сек. чланак о скандинавској књижевности.“ (писмо од 17 (30) јула 1912. године), али и када је, с правом, изражавао незадовољство због изневерених очекивања у вези са сарадњом књижевника из Војводине у *Летопису Матице српске*, нпр. у писму од 26. децембра 1911. (8 јануара) 1912. године.

Писац чије је име Тихомир Остојић најчешће помињао у писмима Васи Стајићу јесте Вељко Петровић. Васа Стајић и Вељко Петровић били су пријатељи, пуних четрдесет година. Њихов однос, додуше, није био непомућен „Преко четрдесет година траје наше пријатељство. Разуме се, оно није могло тако дуго бити ‘небо без облачка.’“ (СТАЈИЋ 2017: 100), већ је вари-

³ Према речима Милана Петровића, „Месеца аугуста 1911 год. откривена је у Матици огромна проневера коју су извршили тадашњи књиговођа и благajник. Запрепашћење и узрујаност снажно су потресле све родољубе: страховали су за даљи опстанак најстарије просветне и књижевне установе своје и због финансијског слома, јер проневерена свота износила је више од 440. 000 златних круна, и због вероватне интервенције мађарске владе од које се страховало највише. Проневеру су истина извршили чиновници, али је и кривица старе управе била јасно доказана. Управни одбор примио је пријаву да у благajници није све у реду. Сprovedена истрага нашла је све у реду! Међутим, проневера је, омогућена нехатом управе, вршена годинама! На годишњој скупштини вихор негодовања однео је и претседника и секретара и целу управу. То је била генерална смена генерација. Млађи, с Тихомиром Остојићем на челу, освојили су и Матицу и *Летопис*.“ (ПЕТРОВИЋ 1950: 275-276)

рао, од ситнијих несугласица до тежих разилажења, од младалачке заљубљености у исту девојку, Милану Шајковић (СТАЈИЋ 2017: 95), преко приповетке „Аурел Ђурковић“ Вељка Петровића, објављене у Стајићевом *Новом Србину*, због које је Васа Стајић био пола године у затвору⁴, све до новосадског *Јединства* и оптужби Богољуба Прешаћа, који је Васу Стајића кривио за одлазак Вељка Петровића из Новог Сада, оптужби које Вељко Петровић није негирао, што је Стајића повредило, али преко чега је он прешао, у складу са начелом „Поред све Вељкове ђудљивости, ја сам ситне неспоразуме изравнавао попустљивошћу.“ (СТАЈИЋ 2017: 100)

Васа Стајић и Вељко Петровић били су, дакле, блиски пријатељи. На ово пријатељство рачунао је Тихомир Остојић када се, као уредник *Летописа Матице српске*, надао да ће му Васа Стајић помоћи и убедити Вељка Петровића да буде агилни сарадник *Летописа Матице српске*. Због тога се Остојић и љутио и негодовао код Васе Стајића, када је увидео да на сарадњу Вељка Петровића не може рачунати на начин на који је планирао „Ма шта је с тим Вељком? Ја сам мислио да ће он бити стуб *Летописа*, а он ни ретка!“ У писмици Тихомира Остојића Васи Стајићу, као рефрен, понављају се искази незадовољства због изостанка прилога Вељка Петровића у *Летопису Матице српске* „Зашто ми Вељко ништа не одговара? Ја сад само на њега чекам па да дам у штампу *Летопис*.“ (писмо од 16 (29) дец. 1911. године), „Где је Вељко? Обећао ми је некролог Осману Ђикићу за недељу дана, а ево сад већ четири недеље!“ (писмо од 28 апр. (11 маја) 1912. године), „Ако можете, утицати на Вељка, нека пошље некролог о Ђикићу. Волео бих да изради приповетку за 1 св. идуће године. Приповетку о нама, с нашим погледом на наш живот. То би нам требало.“ (писмо од 5 (18) септ. 1912. године) и „Спомињете ми Вељкову новелу. Ја је нисам добио. Да ли је спрема? Сад би ми нарочито требала.“ (писмо од 21 марта (4 апр.) 1913. године). Стиче се утисак да је Васа Стајић био у неку руку посредник између Тихомира Остојића, као уредника *Летописа Матице српске*, и Вељка Петровића, као сарадника овог часописа, књижевника на чијим је прилозима Тихомир Остојић инсистирао и чијој се сарадњи радовао и надао. Занимљив је податак да је, одређујући особу која ће приказати збирку песама Алексе Шантића, Тихомир Остојић изјавио „Хоћете ли Ви писати или Вељко о Шантићевим песмама мени је свеједно.“ Са овим Остојићевим речима докле се разилазе Стајићеве реминисценције изнете у аутобиографији „Кад је Тихомир Остојић преузео *Летопис*, стао је наваљивати на мене да пишем. Ја сам му одговорио, да бих могао приказати Шантићеве *Песме* које је издала Књижевна задруга, али да приказ не може бити повољан. Тихомир ми одговори да ни он не мисли повољно о Шантићу, те је примио мој приказ. Била је то

⁴ Приповетка „Аурел Ђурковић“ објављена је у *Новом Србину* 1912. године. Видети: Вељко Петровић, „Аурел Ђурковић“, *Нови Србин*, број 3. и 4, свеска за новембар и децембар 1912, стр. 87-96. У Рукописном одељењу Матице српске може се прегледати Стајићев лични примерак часописа *Нови Србин*, под инвентарским бројем М. 8. 755.

прилична бомба.“ (СТАЈИЋ 2017: 94)⁵ За разлику од Алексе Шантића, о чијој поезији постоје различити подаци у аутобиографији Васе Стајића и писму Тихомира Остојића, када је реч о Вељку Петровићу, ови извори су у сагласности. Наиме, као што је Васа Стајић рачунао на сарадњу Вељка Петровића у *Новом Србину* када је ставио одредницу „Уређује Одбор“ (мислећи тиме првенствено на Вељка Петровића и себе) „Међутим, он није за први број ништа дао, нити је иначе помагао.“ (СТАЈИЋ 2017: 99), тако је и Тихомир Остојић, разочаран због равнодушности и одсуства прилогâ Вељка Петровића у *Летопису Матице српске*, изјавио, у писму од 26. децембра 1911. (8. јануара 1912. године) „Та ми ни немамо више песника с ове стране Дунава и Саве од Вељка и Милете, и срећом (само не знам за кога?) су они и добри песници. Њихова би дужност била да сад нарочито удесе лиру и да ударе у најлепше тонове што умеју, и да запевају лепшу песму него што су игде певали! Ја сам обојици писао и покушао сам да им објасним значајни моменат у којем се сад налазимо. А они и један и други ћуте.“

Писма Тихомира Остојића Васи Стајићу сведоче и о Остојићевим покушајима да дође до Петровићевог некролога Осману Ђикићу. Први пут поменут у писму од 28. априла (11. маја) 1912. године, некролог који је Вељко Петровић требало да напише о Осману Ђикићу сведочи о Петровићевом непоштовању уговорених датума „Где је Вељко? Обећао ми је некролог Осману Ђикићу за недељу дана, а ево сад већ четири недеље!“; други пут овај некролог помиње се у писму од 17 (30) јула 1912. године, у којем Тихомир Остојић изражава чуђење и забринутост због чињенице да Вељко Петровић још није послао обећани текст „Ма шта је с тим Вељком? (...) На моје писмо не одговара. Обећао некролог о Осману, а сад ни некролога ни књига које сам послао ради тога. Просто белај с човеком!“; а трећи пут, сада већ у другој половини 1912. године (у писму од 5 (18) септембра 1912. године), некролог је поменут узгред, Тихомир Остојић замолио је Васу Стајића да утиче на Вељка Петровића да пошаље некролог „Ако можете, утицати на Вељка, нека пошаље некролог о Ђикићу.“ Коначно, овај дуго и стрпљиво чекани некролог објављен је у другој свесци *Летописа Матице српске* за 1913. годину⁶. Невеликог обима (свега две странице) и пригодног карактера, некролог који је Вељко Петровић написао о Осману Ђикићу карактеристичан је по томе што у њему није анализирано уметничко стваралаштво Османа Ђикића (осим штурих напомена да је поезију писао под утицајем Јована Јовановића Змаја и Војислава Илића [ПЕТРОВИЋ 1913: 108]), већ је Ђикић приказан као културни радник и истакнут је примат моралне вредности његовог дела над његовим књижевним

⁵ Може бити да поједина писма Тихомира Остојића Васи Стајићу нису сачувана, а можда се ради и о непрецизности сећања и непоузданости говора о давно минулим догађајима.

⁶ Видети: Вељко Петровић, „Осман Ђикић“, *Летопис Матице српске*, год. 88, књ. 292, св. 2, 1913, стр. 107-109.

значајем, односно указано је на Ђикића као просрпски оријентисаног муслиманског интелектуалца (чија је супруга, Зора Михајловић, била Српкиња) и перспективног политичара и јавног радника, којег је смрт омела у започетом племенитом раду.

Писма Тихомира Остојића Васи Стајићу сведоче о Остојићевом труду да дође до сарадника и квалитетних прилога за *Летопис Матице српске*, она садрже, уједно, Остојићеве исказе из домена експлицитне поетике, те намере и ставове о начинима на које је Остојић замишљао да треба да буде уређиван књижевни лист Срба у јужној Угарској (какав је био *Летопис Матице српске*), а уједно, Остојићева писма откривају у којој је мери овог научника заокупљала идеја реорганизације рада у Матици српској и будућности Матице српске, са изузетно напредним и креативним идејама оснивања одбора унутар Матице српске који би били задужени за развијање научног рада у појединим дисциплинама, идејама које ће се реализовати знатно касније, у виду покретања *Зборника Матице српске* за: књижевност и језик; за славистику; за историју; природне науке; ликовне уметности; филологију и лингвистику; друштвене науке; сценске уметности и музику. Писма Тихомира Остојића Васи Стајићу откривају доминантне теме књижевнонаучног рада Тихомира Остојића, главне мисаоне и научноистраживачке преокупације овог уредника *Летописа Матице српске*, не скривајући, притом, ни човека који је знао да буде љут, незадовољан (услед изневерених очекивања о сарадњи писца из Војводине), али и пожртвован и несребичан (у писму које је послао 9. августа 1919. године из Брестовца у којем се лечио, Тихомир Остојић, иако у лошем здравственом стању, размишља о библиотеци Матице српске и организовању културног живота у ослобођеном Новом Саду).

1.⁷

19 дец. 1910 (1. јан. 1911)⁸

Нови Сад

Драги Господине,

Ја сам и ове године добио позив од Вашег Девочаког Кола да држим предавање. Како су се сад у многим измениле прилике, те је политичка ситуација у Сомбору у многим друкчија него што је била кад сам први пут

⁷ „Нове пасусе Тихомир Остојић обележавао је увлачењем реда. У раду, приликом приређивања, ово је и испоштовано, писма су приређена онако како су написана, међутим, приликом прелома текста, ове интервенције су изгубљене. (прим. аутора и техничког уредника).“

⁸ Сва писма донета су онако како су написана, без исправљања грешака у правопису и интерпункцији. Очигледне словне грешке такође нису исправљане. Сва подвлачења у писмима су Остојићева.

предавао у Дев. Колу, нећу да управи Кола дајем никакoга обећања, пре него што се ориентујем. У начелу сам за то да свако од нас треба да се на такe позиве одазове. То је нека врста малoга нар. рада.

Сад немам у Сомбору никога другoга, осим Вас, на кога би се с пуним поверењем могао обратити у овакој ствари. Стога Вас молим да ми што пре пишете, шта Ви мислите, има ли смисла да идем у Сомбор да предајем. Како Ви речете, ја ћу тако учинити.

О позоришној скупштини био је овде Пера Коњовић, па ми је нешто натукнуо, да ми нешто манишете. Чини се, да нисте сасвим задовољни с мојим држањем. У чему? На среду! Отворено говорите, као што вазда чините. Ја сам у свако доба готов да Вама одговарам. Каква је [нечитка реч], ако културна опозиција наша буде и несложна, онда чему се надате? Ја мислим да се нисам променио ни у чем.

С пажњом читам Ваш обрачун с Матичиним књижевницима. Само, како љутито замахујете буздованом чисто се покашто бојим да мало и мене не дохватите. То што Ви чините веома је назахвалан посао, али веома користан за књижевност. Ми смо изгубили свако мерило за јаван рад. А све то петљање није ништа друго него очигледан доказ ниског нивоа наше културе. Ми хоћемо да будемо народ и, управо, морамо то да будемо, а не разумемо како се бива народ. Наше незнање и залутаност, и лакомсиленост, и површност који истичу из незнања узрок и извор су свега нашега зла и све збрке која влада у јавном животу.

Видесте ли тога лудака како се цапа у Трговачким Новинама? Ја, као што видите, већ од летос не радим на Трг. Нов. (осим што сам у једном од последњих бројева анимирао, по нарудбини, Новосађане на соколство). Не радим, једно стога што немам времена, а друго што ми се у новије доба много што шта не свиди у њима. Али бих био спремио за времена чланак Б. П. у 48 и 49 броју, да сам стајао у ближој вези с уредником. Толико сам учинио, да сам га оштро напао, кад је изашао први део чланка. Али скоро да је боље што је пустио тај чланак, који треба да докаже, да Ви имате баш до ижице право. Јер то је прави галиматијас! Ја сам се од срца насмејао, ма да ми је срамота да мој колега тако пише, а жао ми је да је таки човек воспитател наше омладине. Да не види човек потпис, рекао би да је чланак писао књижевник калибра Негована Божитовића. И таки алфавет алармира српско друштво због „личног терора“!

Хтео сам да од нове године издајем Покрет у месечним свескама и, разуме се, рачунао сам на Вас. Сондирао сам терен у финансијском и литерарном погледу и видео да је и један и други још слаб, те нисам смео да се одлучим. Т. ј. ја засад немам ни времена ни новаца да сам издајем таки лист. Стога Вам нисам писао.

Молим Вас да ми на прво питање што пре одговорите и да будете уверени о пријатељским осећањима Вашег

Тих. Остојић

[РОМС, инв. бр. 9. 620; писмо]

22 септ. (5 окт.) 1911
Нови Сад

Драги Господине Васо,

Јуче сам одговорио опширно Милутину о ситуацији у Н. Саду. Он ми је писао да и Вама јавим о томе. Ја ћу то сад укратко и учинити.

Ми смо држали поводом Милутинова писма три конференције. Прва је била најдужа, и у њој су били: Бокшан, Л. Марковић, Лотић, Ђ. Михајловић, Миливој Поповић, Шпирга. На другој су учествовали и људи око Српства преко Свињарева и Глише Мирковића, а био је и Миливој Матић, инжењер, који је радикал, али одлучан присталица моје кандидације за секретара. Разговарали смо се о кандидатима, сондирали питање председника (највише су за Дра Ђ. Деру) и Упр. Одбора. Кад је дошло питање о конфер. у Бечеју, изјавили су неки да би требало прво испитати пулс Новосађанима, односно организовати се овде, па онда тражити додир даље. Прекјуче у вече смо близу три сата већали. Позвано је у ту ширу конференцију њих 40 чланова, дошло их је само 25. Осим наших људи учествовали су у конференцији људи од Српства и неки либерали. Конференција није ишла глатко. Опажа се нека дисхармонија између разних група. Али, као обично, не излази се отворено с фарбом, него се силом оклизује о којекакве ситнице (шта људи од Српства желе, гледаћемо да испитамо, а либерали ће данас или сутра држати своју страначку конференцију о Матичиној ствари). Свршило се на том да се позову у суботу сви чланови Матичини из Н. Сада, осим радикала, на конференцију. Надамо се да ће се онда ситуација разбистрити. У начелу су били сви да треба тражити додир с члановима из провинције, али неки мисле да та заједничка конференција треба да буде у Н. Саду, јер ту има највише чланова. У Т. Бечеју влада колера.

На основу свега овога ја сам Милутину јавио као мишљење наших демократа ово: ми треба да држимо у идући четвртак или најдаље у другу недељу конференцију. Ако желимо да дођемо до утицаја на идућој скупштини и до таког угледа да друге групе с нама морају рачунати, треба да дођемо на скупштину с добро организованом војском. Не ради се у овом случају само о секретару, него о избору свих чиновника, па онда председника и Упр. Одбора. Ако све то не буде сретно изабрано, не може ни секретар ништа учинити, ма био геније. Ако на скупштини не буде јаке већине, биће изненађења и препада, те ће поједине странке и котерије спровести најлуђе ствари. А сад је моменат да се што паметно учини с Матицом. Морало је доћи до слома да се свету отворе очи и да се онемогуће досадашњи експлоататори. Ако се овај моменат пропусти, наша генерација већ неће никад доћи до сарадње у Матици. Дакле треба се организовати. Ако се могу Слогаши предобити за заједничку акцију, добро би било. Ваљда тек у Матичину питању можемо заједно ако не можемо у државној политици!

Заједничка конференција, дакле, треба да буде и за њу треба све заинтересовати, који се у опће дају обавестити. Ми ћемо одавде доћи, само треба Кикињани да одреде место (ако се у Бечеј не узмогне). Ја сам Милутину послао неки проглас који смо ми саставили и у који смо унели неки наш програм у погледу Матице. Милутин ће проглас поправити, евентуално попунити, штампати и разаслати члановима. Проглас ће послати и нама да га разашљемо нашим људма.

Радикали ми поручују да ће гласати за мене. Али они траже рекомпензацију у једном чиновничком месту, и то у II секретару. Они желе на то место свога човека: Миту Алексијевића, сарадника Заставе. За Бајића (фискал) се ни они не кидају мало.

Шаљем Вам данас 1 примерак треће књиге Одабраних дела за школу (Б. Поповић: О књижевности) с молбом да то дело препоручите Вашим ученицима.

Примите стисак руке Вашег

Тих. Остојића

[РОМС, инв. бр. 9. 628; писмо]

3.

6 (19) нов. 1911.

Нови Сад

Драги Госп. Васо,

Ово Вам пишем из Матице. Мица је „очистио чувства“. Јуче сам већ цео дан ја седио у Матици, отаљавао текуће послове, дивио се забатаљености и нереду који овде влада, али и размишљао: шта ћу ја сад, односно шта ћемо ми сад? Мислим једнако: шта ће о нама рећи наши наследници?

Да тима наследницима одуземо сваки основ и разлог да о нама мисле оно што ми мислимо о нашим преходницима, морамо већ сад, и то одма на почетку, мислити што ћемо. Ја једнако кажем ми. То значи, и Ви сте ту, Госп. Васо! И на Вас пада један део одговорности за то што сте ме изабрали за секретара. Кажем: један део – велик део треба да сам рекао, јер сте Ви били један од најагилнијих агитатора. Али не само на Вас, него и на све млађе, на цело наше коло (може се говорити о неком „нашем“ колу, то је потврдила и скупштина), нарочито на демократе уз које ја искрено пристајем. Ако осећате ту одговорност, Ви ћете према том и радити. Можда цео овај увод није потребан Вама. Али ја сам га ипак написао. Написао сам га више себе ради него Вас ради. Хоћу да видите колико ја озбиљно узимам ствар, колико осећам сав терет који се навалио на мене. Ви и наши другови морате примити свој део терета, и помоћи не само сарадњом, него и саветом. Сви морате студирати проблем Матичин и, кад затреба, осветлити га (кад дође прилика за то). Ја ћу Вам дати за то прилику. За нас је престало доба

критиковања. Наша критика је донела плод који смо желели: ми смо постали господари Матице. Али сад! Сад треба делима да докажемо да нисмо само пуцали на аларм.

Сад Вас молим ово. Напишите реферат на ма коју књигу Срп. Књиж. Задруге од ове године. Можете и на две. Избор остављам Вама. Само ми одма јавите које сте изабрали, да бих могао даљи распоред чинити.

Желео бих да прва свеска под мојом редакцијом буде написана од књижевника с ове стране Дунава и Саве. То неће да буде ексклузивност. Ви знате да сам ја Србин до Скадра и Солуна. Него хоћу да покажем шта ми сами можемо. Така прва свеска ће охрабрити наше друштво. Писао сам и Вељку. Молим Вас да га подсетите. Ја га и овом приликом, преко Вас, молим.

Одговорите одма, јер треба учинити потребан распоред за I свеску, а времена нема много.

Будите здраво и весело Вашем искреном

Тих. Остојићу

[РОМС, инв. бр. 9. 629; писмо]

4.

Нови Сад, 30 нов. (13 дец.) 1911

Драги Г. Васо,

Допуштам да „и искључиви рушиоци имају права грађанства“. Није лако ни рушити. За то треба, ако ништа друго, бар храбрости и снаге. Само, узмите овако ствар (кад говорите о рушењу, слободно је употребити слику). Град који нас брани (рецимо „народни град“) је застарео и неспособан за одбрану. Ми смо споља, и доказујемо онима унутри (то су, знате, команданти наше народне ствари) да је тај град трошан и неспособан за одбрану; али се они унутри не мичу. Ми ударамо на град и гледамо да га гдешто порушимо, не бисмо ли оне унутри нагнали да га оправком занове. Они се ни сад не мичу. Ми најзад уђемо кроз дере унутра, разјуримо старе лењивце и – шта ћемо сад? Свакојачко ћемо старо порушити. Али место њега треба начинити нешто ново, онако како смо говорили и како смо замишљали. Јер, кад порушимо све, шта ћемо још рушити. Или се, зар, у нама развила страст рушења? Не, не, Г. Васо, сад треба и да што зидамо. Зидањем новог постаће старо излишно и смешно, па ће се само срушити. У друштвеном раду је стварање новог и бољег најбољи начин да се старо поруши. Досада нисмо могли да стварамо, јер нисмо имали ни све згоде, ни средстава. Сад смо дошли до свега тога. Смешно би било да и сад певамо стару песму. Или ће и на нама да се испуни стара политичка истина, да је лакше бити у опозицији него на влади, и да је неспособну странку

најлакше упропастити ако је пустиш на владу.

Али ово је скоро сувишно што Вам пишем. Ви сте у свом последњем писму пристали да пишете и радите. Онда престаје даље [нечитка реч]. Што да трошим речи?

Био је јуче овде Пера Коњовић и донео ми пријатну вест да се Ви и Вељко оружате. [Нечитка реч], Боже! Вељко ми није ништа одговорио, те сам почео очајавати. Пера ме је ослободио. Дела, дела, нека запева гласовито, како никад није, нека буде абердар (ал' не „Абердар“!) новог живота. Хоћете ли Ви писати или Вељко о Шантићевим песмама мени је свеједно. Ви, дакле, стојите за Напуљске шетње и Доситејеву Споменицу. Право да Вам кажем, волео бих да Вељко напише и оцену.

Писао сам и Милети онда кад и Вељку, али се не одзива. Је ли мој глас био глас „вапијушчаго в пустињи“? Или он спрема нешто крупно, па се при-тајао? Ако учините прилику, подсетите га.

На Г. Симоновића мислим ја. Ах, на све вас мислим ја! (Не само по дужности!). Само мислите и ви на мене.

Имали смо прошлога петка Редакциону Седницу. Говорили смо о начелним питањима, јер о програму за 1912 не могасмо говорити – немамо још буџета (идуће недеље ће се и о њему решити). Изrekli смо начело да стојимо на реформама од 1900 год. које смо ми сами и створили, само ћемо их ревидирати и евентуално исправити и попунити. О томе можете читати у Раду и именику за год 1899 и 1900 (у Извештају Књижевног Одељења). Прочитајте, молим Вас, све то па пишете о том у Српски Глас. Друга је важна ствар ово. Ја сам изнео нацрт о установљењу стручних одбора у Књижевном Одељењу на основу § 6 Устава (последња алинеја). На основу тога параграфа ћемо установити прво Одбор за народно просвећивање и Књиге за народ, затим Историјски одбор, после ће следовати: уметнички одбор, етнографско-етнолошки одбор и одбор за Српски Језик. (Ако нам пође за руком све, после ћемо: социолошки, привредни и педагошки одбор). Одборе ћемо попунити и члановима Матичиним који засад нису у Одељењу. Наравно; ја не желим да се само играмо одбора, него и да нешто створимо. Кад све сазре, послаћу Вам цео пројекат, пак ћете имати и Ви своју да кажете.

Треће је о чему смо говорили: организација повереника и растуривање књига на велико.

Поздравите Г. Вељка и будите уверени о искреним осећањима Вашег

Тих. Остојића

[РОМС, инв. бр. 9. 630; писмо]

5.

16 (29) дец. 1911

Нови Сад

Драги Г. Васо,

Зашто ми Вељко ништа не одговара? Ја сад само на њега чекам па да дам у штампу Летопис. Ви сте ми нагостили његову приповетку и ја сам њој за љубав зауставио штампање. Молим Вас да видите шта је и да ми одма одговорите хоће ли послати приповетку (и кад) или неће. Јер ја морам дати у штампу рукопис и без ње, и ако ми је жао. Исто тако нека ми пошље песме, јер и оне ми требају. На Ваше реферате такођер чекам.

На Ваше питање одговарам, да ће Матичина библиотека набављати ствари које желе Матичини сарадници, али само таке које иду у програм библиотеке. Изволите ми свагда јавити наслове књига, пак ћу ја одговорити можемо ли узети или не можемо.

За идућу свеску имам чланак М. Јакшића о духовном судству у нашој автономiji и Ђ. Грујића о нар. просвећивању. Ако Вељко и Ви пошљете, биће добра свеска. Стога не закашњавајте!

Срдачно Вас поздравља Ваш

Тих. Остојић

[РОМС, инв. бр. 9. 631; дописница]

6.

26 дец. 1911 (8 јан. 1912)

Нови Сад

Драги Госп. Васо,

Ја сам сад љут и једак због Летописа. Као што знате, људи у таким приликама или боље, у таком стању траже некога да искале љутњу на њему. У овом случају ја не знам на кога бих се с више права могао окомити од Вас. Из Вашег писма, или боље, Ваших писама ја сам добио утисак, да Ви све можете код Вељка. Радовао сам се унапред, што ће у првој свесци Летописа под мојом редакцијом изићи једна „програмаатична“ приповетка и што ћу доћи до песама наших, војвођанских песника. Какво уживање за једног благонадежног редактора! Међутим, изгледа да ће нада омахнути. Па како је то могуће, драги Господине? Ја чекам, не дајем у штампу рукопис, нећу да пустим у лист Ловрића и Јовкића, надајући се чему бољем. Па ето сад! Молим Вас да ми објасните овај случај и да ми кажете, може ли се извести оно што сам ја смерао, што су Покреташи већ давно нагостили и што и Ви заступате у Српском Гласу (у божићњем броју)? Зар већ на првом кораку да се спотакнемо? Та ми ни немамо више песника с ове стране Ду-

нава и Саве од Вељка и Милете, и срећом (само не знам за кога?) су они и добри песници. Њихова би дужност била да сад нарочито удесе лиру и да ударе у најлепше тонове што умеју, и да запевају лепшу песму него што су игде певали! Ја сам обојици писао и покушао сам да им објасним значајни моменат у којем се сад налазимо. А они и један и други ћуте. Је ли Летопис одвећ мали форум за такве величине? Или сам ја недостојан редактор? Свакојако се види да они нису осетили да је сад моменат. И ако је то одиста, онда је за нас жалосна перспектива за будућност. За мене нарочито.

Пишите ми, молим Вас, па ми објасните шта је у ствари. Ја морам сутра дати рукопис у штампу, ма с песмама Живојновићевим. Све остало је комплетно, само нема онога што треба да даде арому – нема песама и приповетке.

Надам се да ме Ви нећете изневерити с обећаним рукописом.

Не замерите што се љутим. Ја сам ипак Ваш добар пријатељ и као таком желим Вам сретну нову годину.

Тих. Остојић

[РОМС, инв. бр. 9. 632; писмо]

7.

21 / III (3 / IV) 1912

Нови Сад

Драги Госп. Васо,

На Вашу козерију коју сте ми недавно послали без датума одговарам Вам да ми је право, зовите се „културни радник“ (а не „књижевник“) само пишите. У осталом, ја имам намеру да дођем други дан Ускрса у Сомбор ради организације повереника, и у тој ствари сам писао Д-ру Лалошевићу.

Молим и Вас као „културног радника“ Летописа да ову ствар прихватите и пропагистете. Нарочито Вас молим да одушевите Ваше колеге да дођу на збор. У опће, што већи збор тим већи успех (то је старо начело свих агитатора, а ево сад сам се и ја ишчаурио као таки). Треба позвати и оне који нису још чланови а треба да буду и могу бити.

О свему осталом ћемо се усмено разговарати (јер имамо доста!), стога сад могу завршити, шаљући Вам срдачне поздраве.

Тих. Остојић

[РОМС, инв. бр. 9. 633; писмо]

8.

28 апр. (11 маја) 1912
Нови Сад

Драги Госп. Васо,

Примио сам Вашу карту без датума.

Шаљем Вам у прилогу Правила о организацији стручних зборова у Матици. Прочите све што пре па ми напишите на [нечитка реч] своје напомене и најдаље до Духова вратите. Ако имате још нарочитих каквих примедаба, напишите их. Ово је засад одређено само за чланове Књ. Одбора, али ја шаљем и Вама да сте о свему информисани. Јавно не треба о том писати док се не појави у Раду и именику.

Сад још о Вашој последњој бездатумној карти.

Ви иштете књига за к 50. Како Ви то тражите? У комисију? Ми смо, знате, људи од рачуна, па треба то да знамо. Упутите формалну молбу Управном Одбору и иштите 39 % попушта с тим да ћете чисту добит уступити каквој опћој народној цели. Тако Живојновић добива књиге наше и продаје их у корист Слоге.

Ваш чланак Песништво и родољубље чекам.

Где је Вељко? Обећао ми је некролог Осману Ђикићу за недељу дана, а ево сад већ четири недеље! Што је најгоре, ја сам му послао Османове збирке песама из наше библиотеке па сад не може нико ни овде да напише. Молим Вас, реците му, нека шаље или некролог, или ако га у опће не мисли писати нека врати књиге. Књиге морам ја накнадити библиотеци ако их не врати.

Срдачно Вас поздравља Ваш

Тих. Остојић

P. S. Вас ћу уврстити међу Матичине поверенике.

[РОМС, инв. бр. 9. 634; писмо]⁹

9.

4 (17) јуна 1912
Нови Сад

Драги Г. Васо, што се Ви једнако правдате да не пишете и нећете да пишете за новац? Сваки радник заслужује своју награду. Због закерања којекаких завидника и пакосника не треба се женирати.

Шаљем Вам признаницу. Само је потпишите, штемпл ће се овде метнути.

---

⁹ На полеђини последње стране писма написано је, на врху странице, у једном реду „Bibliothèque“, а у реду испод „De philosophie Contemporaine“.

Ваш чланак о родољубивој лирици изаћи ће у идућој свесци. Књиге ће Вам се послати.

С поздравом Ваш

Тих. Остојић

[РОМС, инв. бр. 9. 621; дописница]

10.

17 (30) јула 1912

Нови Сад

Драги Госп. Васо, како видим да немате много посла, кад сте већ на то спали да се швотате с бедним уредником Летописа, шаљем Вам коректуру Вашег приказа Школа и живот. Ваш чланак Родољубље и поезија већ је штампан. За недељу дана ће Летопис бити готов.

Дакле тако, „на тај начин, ви ћете заслужити Андриће и [нечитка реч]...“ велите Ви. Како лако ломите палицу нада мном! Доста је било да Вам онај броћасти шумар са Хвара рече нешто. Па шта би он хтео? Да му паднем око врата, што ми је послао приповетку? Њега је размазио Мица. Био је овде пре неки дан па прича, како му Мица одма пише писмо кад му што пошље и кади га смирном и тамјаном. Како ли се наш шумар изненадио, кад је сад видео очи у очи с Мицом којег је он досад конструисао према његовим сладуњавим фразама! – Ја сам причу искао и добио. Кад сам га видео, рекао сам: хвала! Шта ће више?

Био сам прекјуче у Београду с великим друштвом. (Дучић, Митриновић и тд.) Митриновић ће написати реферат о југосл. изложби слика и о Стефановићевим песмама. Дучић је веома одушевљен за наш Летопис. Већ у овој књизи изићи ће његов есеј о Кочићу, а обећао је још. Добио сам од Исидоре Сек. чланак о скандинавској књижевности.

Ма шта је с тим Вељком? Ја сам мислио да ће он бити стуб Летописа, а он ни ретка! Сви се чуде. На моје писмо не одговара. Обећао некролог о Осману, а сад ни некролога ни књига које сам послао ради тога. Просто белај с човеком!

Иначе сам наредио да се одма почну. Шаљем Вам поправљено издање Правила о стручним зборовима.

Да сте здраво и весело Вашем

Тих. О.

[РОМС, инв. бр. 9. 622; дописница]

11.

31 јула (13 авг.) 1912

Нови Сад

Драги Г. Васо,

1. Nove Zvuke нисмо добили. Кад дођу, послаћу их Вама а Ви напишите. –
2. За хонорар ћу учинити по жељи. Само морате се за ову недељу стрпити.
Седница У. О биће у суботу. Онда ће се одобрити новчане ствари, и ја ћу
одма упутити на исплату. – 3. Стип. питање ћу Вам послати у Сомбор. –
4. Зашто да не! Питање популарне књиж. је за нас једно од најважнијих.
Само напишите. – 5. Књиге Вам је наш експедитор послао у Сомбор. Ја
сам се уздао у његову проницавост, јер на Вашем писму стајаше адреса.
Али сам се преварио. Неће, ваљда, бити од тога штете. – 6. Ваш приказ није
могао да стане у ову књигу, него остаје за идућу. – 7. Пиља је био код мене.
Учинићу што могу. – Вељко ми је писао да ће доћи у суботу – и ето рекавши,
не дође. Ваша ми је активност врло драга. Не морате ни помислити да
се ја бојим таквих сарадника. Баш напротив! Само напред!
Будите здраво и весело Вашем увек

истом

Тих. О.

[РОМС, инв. бр. 9. 623; дописница]¹⁰

12.

5 (18) септ. 1912

Нови Сад

Драги Г. Васо, примио сам Ваш реферат на Велимир. беседе. – С Миланом
Марјановићем сам ја говорио у Београду и свршио све што треба. Не треба
да се бојите да ћете претоварити Летопис Вашим радњама. Само пишете.
Па напишите реф. и о Марјановићевој књизи (Književne Studije).

Стипендијско питање долази (10 ком.).

Чланак о популарној књижевности радите. (Неће шкодити ни за 1 св.
идуће године).

Ако можете, утицати на Вељка, нека пошље некролог о Ђикићу. Волео бих
да изради приповетку за 1 св. идуће године. Приповетку о нама, с нашим
погледом на наш живот. То би нам требало. Нека се покашто чује који тон
и из других крајева, али основни тон треба да је наш. А ако он неће у при-
поветци дати тај тон Летопису, да ко ће? Храбрите га, не дајте му да буде
малодушан. Ја знам да Ви то чините и да Ви можете то најбоље код њега.

---

¹⁰ На левој маргини дописнице написана је једна реченица (од дна ка врху странице)
„Онај позив на учитеље у Срп. Гласу врло је уместан.“

Предочите му да ми имамо једну мисију, велику мисију да извршимо. Сваки ће добити своју улогу у тој мисији, а његова је понајлепша и понајвећа. Он не сме нас оставити.

Здраво!

Ваш ваздашњи

Тих. Остојић

[РОМС, инв. бр. 9. 624; дописница]

13.

14 (27) фебр. 1913

Нови Сад

Драги Г. Васо,

Не замерите што Вам нисам одма одговорио. Чекао сам све да прво прочитам Ваш чланак о популарној књижевности, па да Вам онда пишем. Али знате ли да просто нисам доспео. Редакција и коректура ме толико забаве (сад се штампа и приповетка Ђоровићева Јарани), да ми не остаје ни на што друго времена, а очи ми грдно страдају.

Ваш чланак је добар. Ја се радујем што сте га написали. Тема о популарној књижевности је за нас врло важна – мислим, и за нас Србе и за Матицу. С Вашим решавањем питања ја се врло слажем. Што сам дуже на овом месту, све више видим да би ми просвећивање морало почети од горе, од „највиших“ слојева (да не мислите да сам нескроман, ја бих од себе почео). Конфузија у нашем народу је отуда што су они „горе“ (т. зв. интелигенција) збркани. Сто питања [нечитка реч] на нас а ми не унемо да их решимо, или их решавамо којекако. Тако је и питање Књига за народ. Ми ове године свакојако морамо почети издавати књиге за народ. За ову годину ћемо издати оно што имамо и што за сад можемо добити. Али за даље морамо у Збору за нар. просвећивање претрести ствар одредити шта да узнемо у програм и наћи и човека који ће имати и доста времена да спреми што треба, јер ћемо му дати за израду годину две дана.

Кад смо већ код Књига за народ не бисте ли Ви хтели што спремити за њих. Ви се тужите да би Вам требало зараде, а мени је мило да Ви код нас заслужите.

Ја ћу гледати да Ваш чланак уђе већ у ову књигу (II за ову год. јер је I готова), баш због тога што је питање популарне књижевности за нас важно, па да Г. Г. чланови Књ. Одељења мало о њему чују коју паметну и да о свему промисле.

Само једна напомена. Чини ми се књигу Паје Поповића сте мало прехвалили. Кад ко једнога књижевника рашчережи па о његовим радовима говори на 3-4 места, међу појединим врстама књижевним, то није баш „популарно“ у добром, Вашем, смислу. „Популарно“ је у историји књижев-

ности говорити о књижевним врстама, јер је то нешто конкретно. Место о књижевним милостима, говорити о књижевним врстама, то је нешто апстрактно, аналитично. У вези с тим, морам Вам рећи, да је веома незгодно што сте, као пример рђаво популарне књиге, узели књигу Ј. Живојновића. Немам ништа против Вашег мишљења о њој него мислим само, ако се може наћи други пример (а има их има!), нека се овај изостави. Замислите само, он је члан Редакционог Одбора. Он треба да узме на знање Ваш чланак. Он је, осим тога, пословођа Збора за Нар. просвећивање. Не знате Ви моје јаде. Напослетку Ви сте већ видели да сам ја њега одбио од критике и таквих деликатних послова.

Пера Коњовић ми пише да је Вељко озбиљно оболео. Вељко ми је пре једно месец дана обећао нешто, али до сад није дао.

Не пишете ми о себи ништа. Волео бих да знам.

3 и 4 св. Новог Србина Матица није добила. Је ли изишло још што даље?

Срдачно Вас поздравља Ваш

Тих. Остојић

[РОМС, инв. бр. 9. 625; писмо]

14.

4 (17) марта 1913

Нови Сад

Драги Г. Васо, на Ваше писмо од 15/III ево мога одговора.

Ми са загребачком универзитетском и пештанском музејском књижицом стојимо у вези. Т. ј. оне су од нас тражиле књига у зајам, и ја сам се тој тражњи врло радо одазвао, само да их обавежем на враћање зајма. Ево сад прилика да од њих за Вас иштемо књига. Од универитета и Академије у Пешти нисмо досад имали никакве поруџбине, али мислим да нам не би ни ове књижице одрекле, ако бисмо од њих што тражили. Ви ми јавите што желите пак ћемо покушати.

Ви велите: „ако може благајница да поднесе.“ Нема ту благајница ништа посла. Библиотека има свој годишњи буџет који је скупштина одобрила. На њему грицкамо док га не потрошимо. Ја стојим на гледишту да је право да њиме потпомажемо наше сараднике, кад друго што не можемо учинити. На што боље засад овај новац не можемо утрошити. У осталом, стварање све нових и нових веза за измену издања и последњом одлуком Скупштине да се позову издавачи и уредници да шаљу нашој библиотеци своја издања бесплатно, ја сам толико привредио библиотеци да она може сасвим лако почети жртвовати сарадницима. Стога ћете и Ви, као један од најревноснијих, добити што желите.

Пристајем на то да Ви наручите књиге код Rolland-а у Паризу (и она два часописа на по године). Нека књиџар пошље књиге с рачуном Матици и

ми ћемо одма исплатити. Чим књиге библиотекар спроведе у наш каталог послаће Вам их. Је ли тако добро?

Ваша напомена да се спремате да запливате у једно „море без приморја“ буди у мени чудно осећање. Ви сте уверени да мени Ваша судбина лежи на срцу, и то много. Ви имате веома лепо и захвално поље у учитељској школи (Мени је жао што сам морао оставити школу!). Ако мислите да још преко тога треба жртава, идите куд Вас Ваш бхриóνιον зове. Кад се тиче туђе коже, немам права да Вам саветујем. У осталом, то би код Вас било и непотребно. Ако бисте морали оставити Сомбор (што, нек се не испуни!) најбоље је да дођете у Нови Сад. Још кад би онда и Милутин хтео доћи овамо (њему је и онако свеједно), па да се Српски Глас пренесе овамо и овде отпочне нешто у већем стилу.

Најлепше поздраве шаље Вам Ваш

Тих. Остојић

[РОМС, инв. бр. 9. 626; писмо]

15.

21 марта (4 апр.) 1913

Нови Сад

Драги Г. Васо, добио сам коректуру. На Ваше писмо од 2 апр. одговарам ово. Нека књижар Агуанд истави рачун на Матицу Српску, пак ћемо књиге откупити од Вас кад нам их пошљете.

Ваше обе оцене су сложене. Данас ћу их Вам послати.

Што се тиче Наугена, Сведруга и др., наша библиотека би свакојако требало да има такве ствари и у границама нашег доста бедног буџета ја бих набавио све што желите, нарочито, ако се тиче писања за Летопис.

Спомињете ми Вељкову новелу. Ја је нисам добио. Да ли је спрема? Сад би ми нарочито требала.

Да сте здраво и весело Вашем искреном

Тих. Остојићу

[РОМС, инв. бр. 9. 627; писмо]

16.

26 марта (8 апр.) 1913

Нови Сад

Драги Г. Васо, одговарам Вам на писмо од 4 / IV ово:

На 1) При издавању књижице Милетићевих чланака радо ћу Вам помоћи.

Само ми јавите у чем.

На 2) Чим буду табаци Летописа готови, послаћу Вам. Засад су преломљена тек два табака 292 књ.

На 3) Сад ће се преломити Ваш чланак и чим буде готово послаћу Вам новац.

Мени је жао што Вељкове приповетке не издаје Матица. Ми не бисмо могли ништа боље издати од његових приповедака. Али нам тешки апарат, који је гломазан и уз то и мало зарђао, па онда наша моментална новчана криза сметају томе. Треба од Матице да начинимо модеран институт. Само, Боже здравља! Одједаред се не може.

Да сте здраво Вашем

Тих. Остојићу

[РОМС, инв. бр. 9. 636; писмо]

17.

19 (28) јан. 1914

Нови Сад

Драги Васо, хитам да Ти одговорим на писмо од 25 / I.

Јуче сам добио од Тебе поруку а данас сам већ сазвао састанак у Матицу. Дошли су сви, осим једнога, њих 8. Овај час су отишли, и ја хоћу да Ти одговорим на позив. Сви су у начело [!] за Твој лист и обећали су сарадњу. За 14 дана се састајемо опет, да видимо шта је ко урадио. Ко не буде пре што послао директно Теби, тај ће онда донети мени да Ти ја пошљем. Претресали смо и о том шта би Ти ко од нас могао писати. За 14 дана ћемо видети шта ће ко урадити.

Даље је решено да сви агитују овде за лист. Душан Ружић, учитељ овдашњи, примио се за администратора листа овде. Он ће скупљати, односно њему ће се давати скупљена претплата. Одма је још овде у Матици скупио новац од 5 претплатника.

Оволико на брзу руку, да знаш да смо с тобом и да хоћемо да Ти помажемо. Госпођи и Теби одличан поздрав од мојих

и од Твог

Тихомира

[РОМС, инв. бр. 9. 635; писмо]

9 авг. 1919

Брестовац

Драги Васо,

Читао сам ових дана у Јединству Твој чланак поводом течајева за учитеље и чланак о јединству, па ми је жао што нисам тамо код вас. Овде, међу овим бледим испијеним људима који цео дан у куту кашљу, није ми ни мало лако бити. Особито кад својој невољи не видиш крај, а дно кеси већ видиш.

Из Јединства, које овде добивам и читам, не види се потпуно еволуција Новог Сада; а она мора да тече сад у убрзаном ритму. Чини ми се да се ни у једној вароши Југославије неће догодити такве промене као у њему. И то све за доста кратко време. Жао ми је што ја не учествујем у том. Матица је требало давно да се кренула. Али ја немам снаге, и Бог зна хоћу ли кад имати. То ме овде и мучи: Матица стоји, а ја још фигурирам као њен мотор. Да знам само што би!? Ја сам се, као што знаш, кренуо другамо, а ево сам запео за слеме као Ноје за Арарат. Кажу да је ово место врло добро за оваке болеснике. Ја сам видео својим очима људе здраве, крепке, чиле, а кажу да су их донели овамо на носилима. Видећемо шта ће са мном бити. За потпуно оздрављење треба много времена. Ја сам за време рата много продангубио, а сад је време [нечитка реч]. А сем тога у овој болести је здравље – новац.

Шта Ти радиш? Јеси ли се одлучио нешто коначно? Хоћеш ли остати у Н. Саду? Ти ми поручујеш за оне динаре у Београду, али ја не знам има ли смисла да их уопће узимам. Мени треба држава да поврати здравље а не да ми даје милостињу. Незгодно је да се баш ја с државом о том расправљам. Зар ја треба да дођем већ у шкарт?

Читао сам у Јединству да је Јова Радонић дошао у Н. Сад. Да ли на краће или на дуже? Ако је на дуже, нека ми се јави.

Је ли Вељко још у Н. Саду?

Екица је – ваљда знаш – у Загребу и долази покашто овамо. Писала ми је да се наша с братом Гђе Милице.

Јесте ли нашли кога за библиотекара у Матици? Милета је отказао. Зар се не би могао наћи ко у Београду од млађих људи?

Је ли Вам се вратила Даница из Париза?

Пиши ми и извести ме до које се тачке кренуо дух Н. Сада. Знаш да би ме то разонодило овде.

Прими с Госпођом срдачан поздрав

од Твог

Тихомира

Адреса:

Zagreb. Preradovićeva ul. 44.

Lečilište Brestovac

[РОМС, инв. бр. 9. 638; писмо]¹¹

---

¹¹ На полеђини последње странице писма, дрвеном бојицом плаве боје, написано је, једно

2 јан. 1921

Скопље¹²

Драги Васо, примио сам рукопис што си ми га послао. Хвала!

Како видим из писма Радојчићева које сам данас примио да Летопис још није довршен, шаљем Ти још овај мој говор који свакојако иде у хронику новог доба у Војводини. Он је био већ намењен Летопису, па сам га узео натраг, кад је Мица дао оставку на уређивању јубиларне свеске. Добро би било да се напише мало коментара уз овај говор, ма најкраћи, и то од онога који је и сам био учесник оне узбудљиве вечери. Та представа је била једна од првих културних манифестација у новој ери.

Пратио сам за ово два месеца, откад смо се растали, твој живот и проживео сва узбуђења кроз која си прошао. Између нас двојице је, у погледу ствари о којој је реч (ми се разумемо!), та разлика, што сам ја предвидео шта ће бити и био сам тврдо уверен да ће твоје извесне пасије шкодити нашој ствари. Ја Те видим где и сам вртиш главом над дефицитом који Ти се, ове зиме, сручио у крило. Дошао ми је један број Заставе до руке који ме је бацио у очајање. Хтео сам тога тренутка да Ти пишем, али боље што сам се уздржао.

Ми смо ушли већ у посао. Ја имам велик аудиторијум.

Већ хватам везе и с овдашњим људима. Пре неки дан ми је проф. Елезовић говорио о једној народној ствари. Разговарао сам се с командантом армије (који долази редовно на моја предавања!) о просвећивању Касарне. Њему се веома допадају предавања с пројцираним сликама. Питао је и пошто је један апарат. (Ако дође до чега, тражићу од тебе обавештаја). Проблеми народног просвећивања се овде сами нуде. Планова већ сад има триста! Поздрави Гђу Милицу, Даницу а Милету од нас обоје.

Здраво!

Твој

Тих.

[РОМС, инв. бр. 9. 637; писмо]

испод другог „73245 Буњ, 19 000 Мађ, 9755 остали?, (Срба 2684), 40 Срба Буњ, 120 Несрба, треба обратнo“. Цело писмо написано је обичном оловком и слова су прилично избледела.

¹² Датум слања писма и место из којег је писмо послато написани су на крају писма, у доњем левом углу странице, али ми их доносимо на почетку, како бисмо датирање ускладили са осталим писмима и дописницама.

20 септ. 1921
Загреб, Босанска ул. 25

Драги Васо,

Ево Ти наручена два чланчића. Немој сувише строго да [нечитка реч]: написани су онако како ја сад могу да напишем. Јави ми, молим Те, на карти кад примиш овај рукопис, да не водим и о њему бригу.

Рекао сам нашем секретару Г. П. Сланкаменцу да иште од Тебе оне моје брошуре што су остале у Матици. Не знам је ли Те нашао, и није ли заборавио моју поруку, и да ли си му дао. Ако он није понео, а Ти, молим Те, спакуј брошуре: Једно мађарско село, Програм Књига за народ, Новосадске књижнице и др. па пошљи у Скопље. Јави ми колики је трошак да Ти накнадим.

Пази да не буде штампарских грешака, јер ја сам у том баксуз – кад сам не водим коректуру – те се увек провуче по који несмисао.

Поздрави Милету

Здраво!

Твој

Тихомир

[РОМС, инв. бр. 9. 639; писмо]

Литература

Петровић, Вељко. „Осман Ђикић“, *Летопис Матице српске*, год. 88, књ. 292, св. 2, 1913, стр. 107-109.

Петровић, Милан. „Тихомир Остојић као уредник *Летописа*“, *Летопис Матице српске*, год. 126, књ. 366, св. 4, 1950, стр. 275-285.

Стајић, Васа. *Прилози за аутобиографију*. Приредила Зорица Хаџић. Нови Сад: Матица српска. 2017.

Milica V. Ćuković

ON VELJKO PETROVIĆ, MATICA SRPSKA, AND THE *LETOPIS MATICE SRPSKE*: THE LETTERS OF TIHOMIR OSTOJIĆ TO VASA STAJIĆ

The paper displays the letters Tihomir Ostojić, the secretary of Matica srpska, the editor of the *Letopis Matice srpske*, a professor at the Great Serbian Orthodox Lyceum in Novi Sad, full professor and the first dean of the Faculty of Philosophy

in Skopje, sent in the period from 1911 to 1921 from Novi Sad, Brestovac, Skopje and Zagreb to the editor of the *Novi Srbin*, *Srpska Prosveta*, and *New Vojvodina*, a lyceum professor, secretary, and the subsequent president of Matica srpska, Vasa Stajić. Fifteen letters and five postcards that Tihomir Ostojić sent to Vasa Stajić, kept at the Manuscripts department of Matica srpska, are testimonial to Ostojić's plans to reform day-to-day operations of Matica srpska. They also contain Ostojić's explicit autopoietic views on how a Serbian magazine should be edited in southern Hungary (such as the *Letopis Matice srpske*). At the same time, they reveal Vasa Stajić's role as a mediator between Ostojić as the editor of *Letopis Matice srpske* and Veljko Petrović as a contributor to the magazine. The text Ostojić incessantly asked from Veljko Petrović, through Vasa Stajić, was to serve as a necrology to Osman Đikić and it was finally published in the *Letopis Matice srpske* in 1913. Ostojić's letter provides the necessary data to chronologically reconstruct when the necrology was written and sent, as well as providing data about the encounters between Tihomir Ostojić and other contributors to the *Letopis Matice Srpske* (D. Mitrinović, J. Dučić, and I. Sekulić). Also, we can find out from the letters how much T. Ostojić valued the poetry of Veljko Petrović and Mileta Jakšić on the one side, and the poetry of Aleksa Šantić on the other.

Keywords: Tihomir Ostojić, Vasa Stajić, correspondence, letters, postcards, magazine *Letopis Matice srpske*, *Letopis Matice srpske's* correspondents, Osman Đikić's necrology, the reform of Matica srpska.